№ 34 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 24 **1890** ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 24 № 34

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՍՏԵՓԱՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ՎԱՐԴԱԶԱՐԵԱՆՑ, սրտի ցաւով յայտնելով իր սիրելի ամուսնու՝ ՀԵՂԻՆԷ ՎԱՐԴԱԶԱՐԵԱՆՑԻ մահը, խնդրում է ծանօթներին և ազգականներին իրանց ներկայութեամբ յարգել հանգուցեալի յիշատակը: Հոգեհանգստեան ամբիծքը լինելու է մարտի 24-ին, շաբաթ երեկոյեան, ժամը 7-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը կիրակի, ամսիս 25-ին, Հին-Տամօժեննայա փողոցից, Աշխխանեանցի տանից, դէպի սուրբ Սարգիս եկեղեցին: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայոց գաղթականութիւնը հարաւային Ամերիկայում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ուսումը մահմետական ժողովրդի մէջ Երևանում. Նամակ Բաթումից. Նամակ Ներքին-Ախտայից. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գերմանիա. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՀԱՅՈՑ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ

Բաւական չէ, որ բազմաթիւ հայեր, գըլխաւորապէս Թիւրքաց Հայաստանից, գաղթում են Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգները, այժմ, ինչպէս հաղորդում են արտասահմանեան լրագիրները, հայերից շատերը և գուցէ նոյն իսկ նրանցից, որոնք գործ չեն գտնում Հիւսիսային Ամերիկայում՝ սկսել են գաղթել և հարաւային Ամերիկայի այլ և այլ երկիրներ, ինչպէս օրինակ Չիլի, Արգենտինա, և այլն:

Արտասահմանեան հայոց լրագիրներից մէկը նորերումս ստացել է հետեւեալ թըղթակցութիւնը Չիլիի Սանտիագօ քաղաքից.

„Իբրև հայ պարտ եմ համարում ձեզ մի քանի տեղեկութիւններ տալ, որպէս զի աշխատէք զգուշացնել մեր հայրենակիցներին այս կողմերը չը գալ, որովհետև հարիւրաւոր օտարական գաղթականներ գալով այդ երկիրը, անօթի և հիւանդ՝ փողոցներում են պտտում, գիշերային ապաստարան անգամ չը գտնելով: Տեղիս լրագիրների գրածներին նայելով, բազմաթիւ գաղթականներ, ապարդիւն կերպով գործ որոնելուց յուսահատված՝ արդէն այստեղից (Չիլի երկրից) փախչում, սահմանն են անցնում, Արգենտինա երկիրը երթալու նպատակով: Այդպիսով թափառում են երկրից երկիր: Անհիմն է բոլորովին, որ գաղթականները այդ երկիրները գալուն պէս՝ կարող են գործ, պարապմունք գտնել: Տեղական լրագիրները խստիւ քննադատում են Չիլիի հանրապետական կառավարութեան ներկայ ընթացքը, որը մեծ ծախսեր անելով՝ ամեն ազգի գաղթականներ է բերել տալիս, որով երկրին ոչինչ օգուտ չը բերելուց զատ, ողորմելի գաղթականների թըշուառութեան պատճառ է դառնում: Կառավարութեան այդ տեսակ անհեռատես վարմունքի պատճառով այստեղի թէ ժողովրդի և թէ իրանց յոյսերում խաբված գաղթականների մէջ ընդհանուր դժգոհութիւն է տիրում: Տեղացի բնակիչները սաստիկ ատում են գաղթականներին: Անցեալները երեք հոգի վանեցի հայերն էլ հասան մեր քաղաքը և այստեղ գործ չը գտնելով գընացած են այժմ Վալպարէզօ քաղաքը, ուր դիմելով այնտեղ բնակվող մի հայ մեքենագործին, յոյս ունեն նրա միջնորդութեամբ մի որ և է գործ գտնելու:“

Ուրեմն, ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, հայերի ձգտումը միշտ գաղթել և գաղթել, այնտեղ է հասցնում նրանց, որ անօթի, հիւանդ, առանց որ և է միջոցների, թափառում են նոյն իսկ այնպիսի հեռաւոր տեղերում, ինչպէս հարաւային Ամերիկայի Սանտիագօ, Վալպարէզօ քաղաքները, իրանց ամբողջ յոյսը այսպիսի տեղերում միմիայն իրանցից առաջ պատահմամբ եկած մի այլ կորած, մոլորված հայի վրա դնելով:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄԸ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԷՋ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Այս անգամ մնալով Երևանում մօտ երկու ամիս, ի միջի այլոց ինձ շատ հետաքրքիր էր ծանօթանալ թէ ինչպէս է տեղիս մահմետական ազգաբնակութիւնը վերաբերվում դէպի ուսման գործը: Երևան քաղաքը ունի մօտ 15 հազար բընակիչ, որոնց մեծ պրոցէնտ կազմում են մահմետականները: Քաղաքը ունի կառավարութիւնից հաստատված ութ դասատուով արական գիմնազիա, սէմինարիա, քաղաքային ուսումնարան և իգական պրոգիմնազիա: Բացի այս ուսումնարաններից տեղիս հայերը ունեն, թեմական դպրոց, ծխական ուսումնարաններ և իգական Գայեանեան ուսումնարան: Կան ևս մասնաւոր ուսումնարաններ: Այս վերոյիշեալ ուսումնարանների աշակերտների մեծ պրոցէնտը կազմում են հայերը (չը խօսելով հայոց ուսումնարանների մասին), ապա ռուսներ: Իսկ մահմետական ուսանողները կառավարչական ուսումնարաններում հազիւ թէ կազմեն ընդամենը 10⁰/₀, որոնցից աւարտողներն էլ հազիւ համնեն 2⁰/₀-ի: Կառավարչական ուսումնարաններում սովորողներն էլ տեղիս ազնուական դասից են մեծ մասամբ, խաների որդիք: Տեղիս այսքան բազմաթիւ մահմետական ժողովուրդը չունի ոչ մի ուսումնարան. սրանց սովորութիւնն է ուղարկել իրանց զաւակներին այս կամ այն մոլլայի մօտ, որտեղ երեխան առաւօտից մինչև երեկոյ ծնկան վրա չոքած՝ բարձրաձայն կարդում է ղուրանը, առանց հասկանալու բովանդակութիւնը, քիչ էլ սովորում է գրել և, որ գլխաւորն է, սովորում է իրանց աղօթքները և նամազի կարգ ու կանոնը. ահա խսկական և բարձր ուսումը, որ տալիս են մահմետականների հոգևորականները իրանց մատաղ սերնդին: Մահմետականները շատ խորթ աչքով են նայում ուսմանը. մահմետականը կարծում է և համոզված է որ եթէ իր որդին ուսում ստանայ, ինչպէս լուսաւորեալ մարդիկ, արդէն նա կորած է իր կրօնի համար, նա այլ ևս ճշմարիտ մարդ և իսլամի հաստատ դաւանողը չէ: Ինչու է այսպէս կարծում մահմետականը,—որովհետև նրան դարերի ընթացքում այդպէս է քարոզած և այդպէս է ուսած իր հոգևորականութիւնը: Իսկ ինչ վերաբերում է իգական սեռի կրթութեանը, դա բոլորովին արգելված է որ մահմետական կինը գիտենայ կարդալ կամ գրել: Մահմետականների կարծիքով եթէ որ կինը գիտենայ գրել, նա կարող է շատ յանցանքներ գործել և անհաւատարիմ գտնվել իր ամուսնուն: Ամենաբարձր գիտութիւն ստացողները թուրքերի մէջ կազմում են, ինչպէս վերև ասեցի, սրանց ազնուական դասին պատկանողները, խաների որդիք, որոնք մնում են տեղիս գիմնազիայում ամենաշատ 3—4 տարի և մեծ մասամբ 3-որդ դասանից դուրս են գալիս գիմնազիայից, հաւատացած լինելով թէ կատարեալ ուսում են ստացել: Եթէ այսպիսիներին էլ աջողում է մտնել զինւորական ծառայութիւն, ինկերի կոչումով, և այդ ծառայութիւնից էլ դուրս գալ այդ մի և նոյն կոչումով, դրանք հասած են լինում իրանց իղձային: Ի՞նչ են չինում և ինչո՞վ են պարապում այդպիսիները,—համարեա թէ մեծ մասը ոչինչով. առաւօտից մինչև գիշեր ման են գալիս իրանց նմանների հետ փողոցներում, երեկոյեան թուղթ են խաղում, ցերեկով ձի նստում և տամաւոր կանանց հետ մտերմութիւն կապում,—ահա այդպէս են ապրում տեղիս մահմետական ազնուականները. Նըրանք ամօթ են համարում որ և է գործով զբաղվել, կամ մտնել իրանց գռեհիկ ժողովրդի մէջ, բան սովորեցնել, հասկացնել մաքրասիրութիւն և այլ բաներ տգէտ ժողովրդին: Ազնուականը, նրանց կարծիքով չէ կարող կապ ունենալ հասարակ մարդու հետ: Իսկ միւս դասի կրթութիւնը և բարձր ուսումը՝ կարդալ ու գրելն է, համաձայն իր անսխալ վարժապետի տուած գիտութեան իրան ամեն ջանով հեռու պահել, խորշել և իր սրտի մէջ ատել, անհաւատ անուանել իրանց հակառակ դաւանութեան հարևան մարդկանց: Եթէ մէկ մահմետական այգետիրոջ դիմելու լինի մի հայ, կամ ուրիշ գինեգործ, որ նա ծախէ իր այգու խաղողը, մահմետականը նրան խաղող չի ծախի, ինչ գին էլ որ առաջարկելու լինի. նա այդպիսի առևտուր մեղք է համարում իր կրօնի տեսակէտից, որովհետև գինեգործը նրա խաղողից գինի, պիտի պատրաստէ, և նա բարւօք է համարում փտեցնել խաղողը: Իսկ եթէ կան էլ տեղիս մահմետական ժողովրդի մէջ մարդիկ՝ որոնք ըմբռնում են ուսման բարձր նշանակութիւնը, դրանց թիւը այնքան փոքր է, որ եթէ մի ոմն դրանցից խօսէ ուսումնարանի կամ ուսման մասին, այդպիսի մարդուն կը ծաղրեն և կանուանեն անհաւատարիմ դէպի կրօնը: Այն առաջադիմութիւնը, որ արել են և անում են իրանց հետ ապրող հայերը, որոնք ունեն ուսումնարաններ, ուսանողների մեծ թիւ, սրանք ուսման շնորհով փոխել են իրանց հնադարեան վարք ու բարքը և աւելի բարձր են զարգացման տեսակէտից. այդ տեսակ առաջադիմութիւն մահմետականները ուրանում են. Նրանք չեն ուզում իրանց հարևաններից, հայերից օրինակ առնել, չեն ուզում այդ բանում հայերին նըմանվել, այլ պահպանում են այն հայեացքները, որ ունեցել են հարիւր տարիներ սրանից առաջ: Սակայն պէտք է ասել որ ընդհանրապէս թուրք ժողովուրդը ընդունակ ժողովուրդ է. մահմետականները շատ շուտ կը հասկանային ուսման բարձր և փրկարար նշանակութիւնը, եթէ որ ունենային քաջ առաջնորդներ. այդպիսիներ կարող էին լինել միայն այն անձինք, որոնք ունեն մեծ ազդեցութիւն ժողովրդի վրա, այսինքն հոգևորականները. դրանք կարող էին օրինակ առնել ռուսաց կամ հայոց ուսումնարաններից և հիմնելով իրանց մէջ այդ տեսակ ուսումնարաններ, այդպիսով կարող էին ներմուծել ուսումը մահմետական ժողովրդի մէջ, սովորեցնելով նոր սերունդին ժամանակի պահանջման համեմատ դպրոցական ամեն առարկաներ: Ինչպէս ասեցի, մահմետականները ընդունակ ժողովուրդ են, դրանք եթէ ունենան և լաւ պահպանեն սկզբում մի երկու ուսումնարան, շատ շուտով կը հասկանան և կըմբռնեն ուսման նշանակութիւնը. այդպիսով օրից օր իրանց ուսումնարանների թիւը կաւելանայ և ուրիշ տեղերի մահմետականներն էլ օրինակ կառնեն, իրանց տեղերումն էլ սաեղծելով այդպիսի ուսումնարաններ: Եթէ այսօր մահմետականը խորշում է իգական սեռին ուսում տալուց, շուտով կը զգայ որ կինն էլ նոյն մարդն է ինչ որ տղամարդը, այնուհետև պահանջ կը զգայ մտածելու ևս կնոջ դաստիարակութեան մասին: Այսօր մահմետականները մեծ մասամբ ամեն ինչ քննում են իրանց կրօնի տեսակէտից. այն, ինչ որ անում և գործում են լուսաւորեալ ազգերը,—մահմետականը մեղք է համարում:

Շատ կարևոր է տարածել ուսում մահմետականների մէջ:

Սրա վրա հարկաւոր է դարձնել մահմետականների բարձր հոգևորականների ուշադրութիւնը. միայն սրանք են կարող իրագործել ուսումնարանների և ուսման տարածման գործը մահմետական ժողովրդի մէջ, համաձայն ժամանակի պահանջներին, քանի որ մահմետական հոգևորականութեան ձեռքումն է այս կարևոր խնդիրների բանալին:

Բ. Ար.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Մարտի 16-ին

Նկատվում է, որ Բաթումի հայ հասարակութիւնը ազատվում է դէպի ազգային հիմնարկութիւնները ունեցած անտարբերութիւնից. Նա այժմ հետաքրքրվում է այն հաստատութիւններով, որոնք ղեկավարվում են իրանց ընտրված անհատներով, տրտունջ է յայտնում այն անգործ պաշտօնակատարների դէմ, որոնք հասարակութեան վստահութիւնը ի չարն են գործ դնում: Ասածներիս ճշգութեան գրաւական՝ հետևեալ երևոյթները կարող են լինել:

Սրանից երկու ամիս առաջ հասարակութիւնը տեսնելով, որ Արիստակէս սրբազանի սովորական եռանդով սկսած գործը—եկեղեցու շինութիւնը առաջ չէ գնում, թէ շինութեան համար ընտրված հոգաբարձուները ընդունակ եղան՝ մի քանի հազար ր. պատրաստի փողը հիմքի վրա ծախսել և յետոյ բոլորովին ձեռնթող անել սկսած գործը, որ սրանից յետոյ այլ ևս անկարելի է յոյս դնել այդ պարոնների վրա, հակառակ դէպքում դեռ շատ տարիներ զուրկ կը մնան եկեղեցուց,—տըրտունջ բարձրացրեց:

Տրտունջի հետևանքն այն եղաւ, որ ժամանակաւոր եկեղեցում մի քան ժողովներ եղան: Ժողովրդի կարծիքը արդարացաւ, դեռ մի բան էլ վրադիր:

Ճշմարիտ, թէ ցաւալի և թէ ծիծաղելի բան էր երկրորդ ժողովը. մինչև այդ օրը, այսինքն ուղիղ մի տարուց յետոյ, շինութեան հոգաբարձուներից միայն մէկը գիտէր, որ հոգաբարձութիւնը հոգևոր վարչութիւնից պաշտօնապէս հաստատված է: Այդ պարոնը առաջին ժողովից բացակայ լինելով և լսելով, որ ժողովուրդը յանդգնում է անընդունակ պաշտօնակատարներին հեռացնել գործի ասպարէզից, բարեհաճեց ներկայ գտնվել երկրորդ ժողովին, իր բարկութիւնը թափելու համար ապերախտ ժողովրդի գլխին... Նա բարկացած յայտնեց, որ ժողովուրդը իրաւունք չունի նոր հոգաբարձուներ ընտրելու, որովհետև հոգաբարձութիւնը պաշտօնապէս հաստատված է հոգևոր վարչութիւնից և պաշտօնական հրաժարական տալուց յետոյ միայն՝ կարող են նորը ընտրել: Այդ ասելով, նա իր ծոցից հանեց հաստատման թուղթը, որի գոյութիւնը միայն այդ միջոցին իմացվեց: Մի քանի վայրկեան ժողովարանում տիրեց լռութիւն. ամենքը ապշած նայում էին օրվայ հերոսին... Կարծեմ պարզ է, որ պարոնը շատ ամիսներ առաջ ստացել էր թուղթը և առանց ոչ ոքին յայտնելու, բաւականացել էր իր ծոցի գրպանում ամուր պահելով:

Վերջապէս, երրորդ ժողովում, համարեա միաձայն քուէով, հոգաբարձուներ ընտրվեցան հետևեալ պարոնները,—Բաթումի շրջանի կառավարիչ պ. Ստեփանով, ինժեներ-կապիտան Գուրգէնբէկով, Թնդանօթաձիգ զօրքի սպայ Գամազով, առևտրական բանկի բաժնի կառավարիչ Միրզոեվ, և վաճառական Մ. Խաչատրեանց:

Եթէ չեմ սխալվում, այդ պարոններից ոչ մէկը դեռ հասարակական գործերում չէ եղել: Ժողովուրդը, վստահացած պարոնների ազդեցիկ դիրքի և անուան վրա, ընտրեց. իսկ թէ որքան օգտակար կը լինեն՝ այդ ապագայի գործն է: Այսքանը պարզ է, որ եթէ պարոններից ամեն մէկը շաբաթական երկու ժամ նուիրէ գործին, կարճ միջոցից յետոյ Բաթումի հայերը մի վայելուչ եկեղեցի կունենան:

Հայ հասարակութիւնը նկատելով, որ տեղական «Բարեգործական ընկերութիւնը» իր առաջին գործը համարում է օրիորդաց դպրոց և հասարակական ընթերցարան-գրադարան բանալը, զգալով այդ երկուսի էլ կարևորութիւնը, բաւական հետաքրքրւում է ընկերութեամբ, սիրով յաճախում է նրա օգտին տուած ներկայացումներին, որոնք կատարւում են հէնց ժողովրդին պատկանող, և ընկերութեան առաջադիմութիւնը ցանկացող տիկինների և պարոնների միջոցով:

Ընկերութեանը մնում է իր ծրագրի գոնէ մի մասը չուտով իրականացնել, հասարակութեան ուշադրութիւնը և աջակցութիւնը աւելի գրաւելու համար:

Առաջին ժողովում հայր Կոստանդինը յայտնեց, որ ինքը ծեր և տկար լինելով, չէ կարողանում ժողովրդի բոլոր պահանջներին լրումն տալ. դրա համար ժողովականները հէնց այժմեանից պէտք է աշխատեն Բաթումի պահանջներին յարմար մի բարոյական և զարգացած քահանայացու գտնել: Հասարակութիւնը բաւական հետաքրքրւում է այդ խնդրով. ամեն խաւերում սկսել են դրա մասին խօսել: Ցաւում ենք, որ թէ ժողովուրդը և թէ քահանան կաշխատեն գտնել մի արժանաւոր քահանայացու: Բաթումի նման քաղաքում շատ մարդիկ կը ցանկանան «փարաջա» հագնել, մանաւանդ նրանք, որոնք գիտեն, որ կարելի է Բաթումում, մօտ 1,500 րուբլի արդիւնք ունենալ, առանց միւս քահանայի շահերին կպչելու:

Վերջացնելով նամակս, ցանկանում ենք, որ Բաթումի հայերը բոլորովին ազատվեն անտարբերութիւնից դէպի հասարակաց գործերը, որովհետև այստեղ հետզհետէ բացվում են այնպիսի հիմնարկութիւններ, որոնց կանոնաւոր առաջադիմութիւնը կախված պիտի լինի ժողովրդի ընտրած մարդկանցից:

Վ.

ՆԱՄԱԿ ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱՅԻՑ

—

Մարտի 19-ին

Գիւղական բարեպաշտ ժողովուրդը ամբողջ մեծ պասի ընթացքում օրը երեք անգամ յաճախում է եկեղեցի, պաս է պահում, ուտիս օրվայ կերակուրներից շատ հեռու է մնում, ծոմ է պահում և այլն: Իսկ աւելի պառաւները, մանաւանդ կանայք, որոնց մի ոտը այս աշխարհումն է, իսկ միւսը այն աշխարհքում, օրը մի անգամ չոր հացով են մնդվում, և շատերն էլ դրանցից 2 կամ 3 օր մի անգամ են հաց ուտում, որպէս զի իրանց անձը որկրամոլութիւնից հեռու պահելով, ժառանգեն Աստուծու արքայութիւնը: Պէտք է ասած, որ դէպի այդպիսի պայմանները գիւղացին մեծ հրճուանքով է վերաբերվում, որովհետև դրանք նախնական աւանդութիւն են, որոնք գիւղական ժողովրդի համար բարձր նշանակութիւն ունեն:

Բացի վերը յիշած հանգամանքները, Ներքին-Ախտայի հասարակութիւնը սովորութիւն է դարձրել, երբև քաղցր պարտականութիւն, ամեն տարի մեծ պասի ընթացքում հանգանակութիւն անել, փող պատրաստել Զատկին մատաղ անելու համար: Այժմ այդ իսկ հասարակութեան շրջանում հանգանակվում է Զատկական մատաղի համար ծախսվելու փողը: Այդ կամաւոր հանգանակութեան գումարը, որը կատարվում է գիւղական երեցփոխի առաջնորդութեամբ, հասնում է 60—80 և երբեմն 100 րուբլու և դրանով գնվում է 3—4 հատ մատաղացու տաւար: Զատկի առաւօտը, պատարագից յետոյ մի յանձնախումբ մորթում է մատաղացու անասունները և առանց եփելու բաժանում է գիւղի թէ հարուստ և թէ աղքատների վրա, տալով ամեն մի ընտանիքին մի ափսէով միս: Աւելի լաւ կը լինէր, եթէ մատաղի համար ծախսվող այդ գումարը հասարակութիւնը գիտակցաբար գործածէր մի ուրիշ օգտաւէտ բանի համար, այն է ուսումնարանի շինութեան գործի համար, որով անշուշտ գիւղական հասարակութիւնը մի մեծ գործ կատարած կը լինէր: Մի կողմից գիւղը կունենար իր ծխական ուսումնարանը և կանցնէր ուսումնարան ունեցող միւս առաջադէմ գիւղերի շարքը, իսկ միւս կողմից դուրս կը քաշէր տգիտութեան խաւարում խարխափող մատաղ սերնդին:

Ինչպէս այստեղ, նոյնպէս և շրջակայ գիւղերում, տեղական կառավարութիւնը հրամայել է, որ գիւղի փողոցները, հրապարակները և բակերը մաքրվեն և գիւղերի կենտրոնում եղած անասուների աղբը, որը բ ա ս մ ա է կոչվում և որը հրապարակի վրա չորացնելով գիւղացին աթար է շինում,—հեռացնեն գիւղերից: Ահա այսպիսով գիւղական ամեն մի ընտանիք, կառավարչական հրամանի զօրութեամբ, այժմ պարտաւորված է իր տան դրան առաջ տարիների ընթացքում գոյութիւն ունեցող կեղտոտութիւնները ու ապականութիւնները հեռացնել գիւղի կենտրոնից: Հակառակ դէպքում, այդ համակրելի հրամանի վրա ուշադրութիւն չը դարձնող որ և է ընտանիքը ենթարկվում է դատաստանական պատժի և դրամական տուգանքի:

Գ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, մարտի 20-ին

Ձեր լրագրի №№ 23 և 25-ի մէջ զետեղված էին յօդուածներ արհեստաւորաց գլխաւորի ընտրութիւնների առիթով:

Պատասխանելով այդ յօդուածներին արհեստաւորաց գլխաւորը, Տիմօֆէյ Դիմիտրիչ Նաումէնկօ, զետեղեց ձեր լրագրի 27-որդ համարում մի բաւական տարօրինակ հերքում: Սկզբից գանգատվելով իր, որպէս արհեստաւորաց գլխաւորի, 9-ամեայ գործունէութեան պարսաւի դէմ, պ. Նաումէնկօ իր արժանաւորութեան բարձրութիւնից համոզիչ կերպով յայտնում է, որ չարժէր պատասխանել այդ յօդուածներում պարունակվող ստութեան և բամբասանքներին, եթէ ինքն հասարակութիւնը միամտաբար չընդունէր սուտը ճշմարտութեան տեղ: Մենք խոստովանվում ենք, որ մենք օժտված չենք պ. Նաումէնկօի պէս ամեն տեսակ ձիրքերով և տաղանդներով, մենք շնորհ չունենք շատ բան այնպէս պարզ ըմբռնելու, ինչպէս պ. Նաումէնկօի պէս տաղանդաւոր մարդիկ կարողանում են ըմբռնել, ուստի մեզ շատ ցանկալի կը լինէր ունենալ աւելի մանրամասն բացատրութիւններ հետևեալ հարցերի վերաբերմամբ:

1) Արդեօք են արդեօք այն լուրերը, որ արհեստաւորաց վարչութեան կասսայի մէջ ոչինչ դրամագլուխ չը կայ.

2) Ի՞նչ կարիքների վրա են գործադրվում հասարակաց գումարները.

3) Ո՞ւմ և երբ հաշիւ է տրվում ծախսված գումարների մասին.

4) Ինչի՞ վարչութեան վիճակագրական տեղեկութիւնների մէջ Թիֆլիսի արհեստաւորների մասին յիշված է 5500 հոգի արհեստաւորների համառ թիւը, այնպիսի քաղաքում, որի 100 հազար բնակիչների թւի գրեթէ $1/3$ մասը կազմում է արհեստաւորների դասակարգը.

5) Որքան հիմնաւոր են Եաչքօվի ապօրինաւորութիւնները արհեստաւորաց վարչութեան մէջ կատարվող այլ և այլ զեղծումների մասին.

6) Ինչի՞ փետրվարի 28-ի ընտրութիւններին արհեստաւոր-ձայնաւորներից շատերը չը կանչվեցան, իսկ, ընդհակառակն, ընտրութիւններին թոյլատրվեց մասնակցել այնպիսի անձանց, որոնք համքարային ժողովների կողմից լիազօրութիւն չունէին ընտրող-ձայնաւորների կոչումը կրելու, և որոնք այդ իրաւունքը ստացան մասնաւորապէս պ. Նաումէնկօից:

Ջեմ կասկածում, որ պ. Նաումէնկօ մեզ երկար չի սպասեցնի և անյապաղ ամենաճիշդ բացատրութիւններ կը տայ մեզ մեր բոլոր առաջարկած հարցերի վերաբերմամբ:

Իր պատասխանի մէջ պ. Նաումէնկօ ասում է, որ արհեստաւորաց վարչութեան գրագիրները անկարող են իրանց սեփականացնել հասարակաց փողերը: Սակայն անցեալ տարի նոյն պ. Նաումէնկօ բոլորովին ուրիշ կարծիքի էր նոյն գրագիրների մասին և կազմարարների համքարի ժողովում փետրվարի 28-ին, անցեալ 1889 թւին, երբ Գուլուլօվ, Ֆէլդշաէյն, Վօրգուլէնկօ և Դազարով վարպետները յայտնեցին որ վարչութեան մի գրագիր իրան սեփականացրեց յիշեալ համքարի վարպետներից ստացած փողերը, փոխանակ վարչութեանը ներկայացնելու, յարգելի Տիմօֆէյ Դիմիտրիչը պարզամտութեամբ յայտնելով իր կարծիքն իր մօտ ծառայող գրագիրների մասին, պատասխանեց թէ՝ «ինքն էլ գիտէ որ յիշեալ գրագիրը խաբեբայ է, բայց գործունեայ մարդ լինելով, այդ պատճառով պահվում է վարչութեան մէջ:» Այդ տեսակ մոռացկոտութիւնը ներելի է պ. Նաումէնկօին, որպէս ծեր մարդուն. բայց մի հանգամանք ինձ շատ է զարմացնում, այնպիսի յարգելի անձնաւորութիւն, ինչպէս Տիմօֆէյ Դիմիտրիչն է, ինչպէ՞ս կարող է պահել իր մօտ յայտնի խաբեբաներին, որոնց աննախանձելի յատկութիւնների մասին ինքն էլ վկայում է, բայց դարձեալ համբերում է նրանց տարիներով իր վարչութեան մէջ:

Ջեմ կարող այստեղ չը յիշել, և այն տարօրինակ հանգամանքը, որ պ. Նաումէնկօ զայրացած լինելով «Մշակի» յօդուածագիրների դէմ, որոնք պարսաւում էին իրանց գրուածներում մեր արհեստաւորաց աւագի երկարամեայ գործունէութիւնը, իր ամբողջ զայրոյթը թափում է ոչ թէ նոյն յօդուածագիրների վրա, այլ ինձ վրա և պատառ կանանց պէս սկսում է այլ և այլ բամբասանքներ անել իմ ընդունակութիւնների և հասարակաց ծառայութեան մասին, մինչև անգամ ուրանալով, որ ես երկու տարի շարունակ մի համքարի աւագ եմ եղել: Թէև երեխաների և պառաւների հետ ընդունված չէ վիճաբանել, բայց դարձեալ հետաքրքիր կը լինէր իմանալ թէ ինչի՞ համքարների այն գլխաւորները, որոնք իրանց հայեացքներում չեն յամարվում պ. Նաումէնկօի հայեացքների հետ,—անմիջապէս հեռացվում են իրանց պաշտօններից, որպէս անընդունակներ: Այդ հարցի պատասխանը շատ ցանկալի կը լինէր թէ ինձ համար և թէ կազմարարների համքարի վարպետների համար, որոնք մինչև այսօր էլ չը գիտեն թէ ինչ հիմունքների վրա իրանց աւագի պաշտօնից հեռացրած է Յօմայս աւագը:

Ջը կամենալով աւելի երկար ժամանակ ձանձրացնել ընթերցողին, թողելով պ. Նաումէնկօի երկարամեայ հասարակաց օգտաւէտ գործունէութեան բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնք անշուշտ կարձանագրվեն պատմութեան էջերում, կուզենայի միայն ուշադրութիւն դարձնել նրա նամակի մի կէտի վրա. պ. Նաումէնկօ ի զուր ուղղակի չէ անուանում այն մարդկանց անունները, որոնց հաշւով փետրվարի 28-ի ընտրութիւնների օրը արհեստաւորներից շատերը խըմում և ք է ֆ էին անում: Այդ լռութիւնը բացատրվում է, գուցէ, պ. Նաումէնկօին յատուկ համեստութեամբ, բայց նոյն իսկ գործի շահը կը պահանջէր ուղղակի անուանել յիշեալ մարդկանց, որոնց անունները չեն կարող յայտնի չը լինել պ. Նաումէնկօի պէս փորձված մարդուն: Սակայն այն ընթերցողներին, որոնք կը հետաքրքրվեն այդ համելուկի բացատրութիւնը գտնելու, ես խորհուրդ կը տայի «Новое Обозрѣніе» լրագրի ներկայ թւի փետրվարի 21-ի և 28-ի համարներում տպված «Отрывки» վերնագրով հատուածները կարդալու:

Կարապետ Սերովբեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս 21 մարտի

«Մշակի» 20-րդ համարում Բաղդասարեան ազգանունով մի պարոն՝ պատասխանելով ձեր լրագրի 17-որդ համարում տպագրած մի լուրին, որի համառօտ բովանդակութիւնն էր թէ՝ Թիֆլիսում կատարվում են այնպիսի անարժան երեցփոխանական և հոգաբարձական ընտրութիւններ, որոնք ծիծաղելի են, իբր թէ ախոյեան է հանդիսանում նորընտիր հոգաբարձուների կողմից և բացի պաշտպանելը, յ ա ն ո ւ ն ա ր դ ա ր ո ւ թ ե ա ն, յարձակվում է նախկին երեցփոխանների և հոգաբարձուների վրա, անուանելով նրանց՝ եկեղեցու գումարները սեփականացնող անձինք և իբր թէ այս օրերս մի եկեղեցու ծխականներին հաւաքելով մի պանդոկի մէջ երեցփոխաններից մէկը ստորագրել է տուել նրանց մի խնդիրք, որով խնդրում են առաջնորդին, դարձեալ թողնել նախկին երեցփոխանին իր տեղը:

Թողնելով թէ որքան իրաւացի են լրագրիդ 17-որդ համարի մէջ լրատուի խօսքերը նորընտիր հոգաբարձուների մասին, զանազան տեղերում ընտրված, թողնելով նմանապէս պ. Բաղդասարեանի պաշտպանողական գրուածը նրանցից շատերի մասին, քանի որ բոլորովին ծանօթ չեմ նրանց գործունէութեան հետ, ես անցնում եմ այն կէտին, որի մէջ պ. Բաղդասարեան ասում է թէ՝ երեցփոխներից շատերը Թէֆլիսում եկեղեցական փողերով են պահում իրանց ընտանիքը և թէ մի քանի ծխական դպրոցներում նոր հոգաբարձուներ ընտրելու պատճառն այն էր, որ նախորդ մի քանի հոգաբարձուներ, ընկերանալով երեցփոխների հետ, սեփականացրել են եկեղեցական և դպրոցական գումարները:

Արդ՝ ես, որպէս նախկին երեցփոխան և հոգաբարձուներից մէկը, կարդալով պարոնի նամակը, պահանջում եմ, որ պ. Բաղդասարեան գոնէ մի օրինակով ցոյց տայ, թէ արդեօք որտեղ և ովքեր հին երեցփոխներից կամ հոգաբարձուներից արել են մի այդպիսի գործ, մանաւանդ որ պարոնը իրան ընտրել է տուել հոգաբարձու (թէ ինչ ճանապարհով և միջոցներով՝ այդ յետոյ կը խօսեմ) Կուկիայի Նորաշէն ս. Աստուածածնի դպրոցում: Եթէ պ. Բաղդասարեան ունի ազնուութիւն և բարեկրթութիւն, թող ճշմարտութիւն երևան հանէ, թող մոտէ այն անձերի երեսը, որոնք հասարակութեան հաւատը դէպի իրանց [illegible] չարն են գործ դրել: Հաւատացէք պ. Բաղդասարեան, նրանք կը պատժվեն. հեռու չը գնանք, ցոյց տուէք ձեր դպրոցի մէջ նախկին հոգաբարձութեան կեղտերը, քանի որ մօտիկ էք գործին: Իսկ եթէ չէք անի այդ, դուք մի անձն էք, որը ուզում է այս և այն անձի՝ լինի նա երեցփոխ կամ հոգաբարձու, բարի անուան և գործունէութեան վրա ստուէր ձգել. այն ժամանակ ամօթ ձեզ....

Երեցփոխան Կուկիայի Նորաշէն Ս. Աստուածածնի եկեղեցու՝ Եսայի Աբրահամեանց.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային կրեդիտական ընկերութեան վարչութեան նախագահ, իշխան Ամատունի այս օրերս, ինչպէս հաղորդում են տեղական ռուս լրագիրները, առաջարկեց վարչութեան խորհրդի մէջ կազմել ընկերութեան անդամներից մի յանձնաժողով ընկերութեան գործերը քննելու և ընկերութեան ու իշխան Բէհբութեանի մէջ ծագած վէճը վճռելու համար: Յանձնաժողով կազմելու առաջարկութիւնը կը ներկայացվի վարչութեան կողմից ընկերութեան ընդհանուր ժողովին:

—

Հրատարակվեց «Տարազ» պատկերազարդ հանդէսի 3-որդ համարը: Պէտք է խոստովանվել որ «Տարազի» պատկերների մասը քանի գնում է կատարելագործվում է. նկարիչ պ. Տէր-Աստուրեան կատարեալ գիւտ է «Տարազի» համար: Գրչով նկարած նրա կենդանագիրները՝ հանգուցեալ երաժիշտ Գենարի Կորղանեանի և կրեդիտական ընկերութեան գործիչների,—շատ լաւ են. Գ. Տիգրան Նազարեանց կարող է ճշմարիտ աջողեցնել իր պատկերազարդ հրատարակութիւնը, եթէ շարունակի յարմարվել ժամանակակից պահանջներին և անմիջապէս, «Տարազի» իւրաքանչիւր համարում, արձագանք կը տայ իր պատկերներով, իր կարճ յօդուածներով ու լուրերով՝ առօրեայ հարցերին, լրում կը տայ օրական հետաքրքրութեանը: Դա, ինչպէս ասեցինք, պատկերազարդ հրատարակութիւնների աջողութեան միակ պայմանն է:

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այդտեղ սկսվել են արդէն գարնանային օրերը և հողագործները ձեռնամուխ են եղել իրանց վարուցանքին: Ոչ մի տարի գարնան այսպիսի շուտ բացվելը Նոր-Բայազէտում չէր սկսվել: Սովորաբար վարուցանքը սկսվում էր այդ երկրում ապրիլի վերջերից:

—

ՔՈՒԹԱՅԻՍԻ մեր թղթակիցը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը. «Պ. Ալէքսանդր Անանեանց նուիրել է այս տարի, և խոստացել է անխափան ամեն տարի հատուցանել Քութայիսի հայոց ուսումնարաններին 250 րուբլի, և ոչ թէ 150 ր., ինչպէս սխալմամբ տպված էր «Մշակի» № 30-ի զետեղված իմ թղթակցութեան մէջ: Խնդրում եմ այս երկտողով ուղղել յիշեալ վրիպակը:»

—

«Կովկաս» հիւրանոցի տակ գտնվող ծխախոտի խանութի պատուհանի վրա մի քանի օր է արդէն որ հանդէս է դրված մի աղջկայ ձիթանկար պատկեր, որի վրա գինը նշանակված 1,500 րուբլի: Անցնողները զարմանում են որ այդքան թանգ կարելի է գնահատել մի պատկեր: Բայց դա, ասում են, աշխարհահռչակ ֆրանսիացի Գրէօզ (Greuse) նկարչի վրձինի ստեղծագործութիւնն է, ուրեմն հաղւագիւտ նկար է, քանի որ Գրեօզ ապրում էր անցեալ դարում: Նա ծնվեց 1725 թւին և ուսում առաւ նախ Պարիզում և ապա Հռօմում: Ժան-Բատիստ Գրեօզ համ ժանրիստ էր, համ պատմական նկարիչ:

—

Ջենք կարող ուրախութիւն չը յայտնել, երբ հայերէն լեզուով հրատարակվում է մի որ և է

փոքր ի շատէ օրինաւոր գիրք, մեր մանուկների համար, քանի որ մեր մանկական գրականութիւնը շատ աղքատ է։ Մանուկների համար հրատարակուած մի գրքոյկ, որը ուղարկված է մեզ, և որը կրում է «Զուարճալի ժամեր» վերնագիրը, պ. Ա. Սարգարեանի աշխատութիւնն է։ Այդ գիրքը պարունակում է հանելուկներ, խաղեր, խնդիրներ, ռէբուսներ, բառախաղեր և կատակներ, որոնք մեծ մասամբ, բաւական յարմար են երեխաների համար, նրանց «ազատ ժամերը» օգտակար կերպով անցկացնելու համար։ Պ. աշխատասիրողը հրատարակել է և «Զուարճալի ժամերի» «Բանալին», այնպէս որ մանուկ-ընթերցողը վերջինի մէջ կարող է գտնել առաջինի բացատրութիւնները։ Երկու գիրքը միասին արժեն 50 կոպէկ։

—

Մեզ խնդրում են տպագրել հետեւեալ նկատողութիւնը. «Երբ տգէտ ամբոխը, կամ տգէտ ընտանիքի մէջ խելագարկ պառաւը հաւատում է եօթ-գլխանի վիշապների, պոչաւոր սատանաների, և չար դեւերի գոյութեանը,—դա այնքան էլ զարմանալի չէ։ Այդպէս են կրթվել տգիտութեան մէջ խորասուզված մարդիկ. բայց երբ այդ նոյն հրէշաւոր նախապաշարմունքներին ենթարկվում են և այնպիսի մարդիկ, որոնք կրթված են, կամ որոնք կոչված են ուրիշներին կրթելու,—այդ արդէն ոչ թէ անհասկանալի երեւոյթ է, այլ ուղղակի խայտառակութիւն։ Եւ ճշմարիտ, մարդ դժուարանում է հաւատալ, թէ օրինակ, մի վարժապետ, կամ մի դպրոց կարող է իրան թոյլ տալ երեխաների գլխի մէջ մոցնելու, թէ կան և գոյութիւն ունեն պոչաւոր սատանաներ, չար դեւեր, և այլ այդպիսի սարսափելի օդային արարածներ, որոնցից պէտք է երկիւղ կրել, և որոնք եթէ բարկանան, կարող են մարդուն վնասել և սպանել։ Այդպէս վարվող վարժապետը պէտք է հալածվի, իսկ այդպիսի դպրոցը աւելի լաւ է որ խակի չը լինի։»

—

Կիրակի, մարտի 25-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ աղնուականների բանկի թատրոնում, օր. Վարդուհի, մասնակցութեամբ, տ. Փառանձէմի, պ.պ. Տէր-Դաւթեանի, Միրաղեանի, Պարոն-Սարգսեանի և ուրիշների, կը ներկայացնէ պ. Սունդուկեանցի «Խաթաբալա», կոմ. 4 արարուածով և վեց պատկերներով։ Սկիզբն է 7 ժամին։

—

Ֆրանսիական օպերետային խումբը երկուշաբթի և չորեքշաբթի օր ներկայացրեց Օդրանի «Բաբոլէն» և Ջուպպէի «Դօնա Ժուանիտա» օպերետները։ Երկու անգամն էլ հասարակութիւն շատ քիչ կար։ Մինչև այժմս տեսած չորս ներկայացումներից այն եզրակացութեան պէտք է գալ, որ խմբի մէջ մասամբ երգիչների պակասութիւն է զգացվում։ Բայց բոլորն էլ խաղում են ֆրանսիացիներին յատուկ աշխուժութեամբ։—«Դօնա Ժուանիտա» օպերետը, որը առաջին անգամ Թիֆլիսում ներկայացվեց այս ձմեռը պ. Ֆօրկատտիի թատրոնում, կարելի է համարել վերջին տարիների ամենաաջողված օպերետներից մէկը. միայն ֆրանսիացիք նրան խաղում են փոփոխած, և մեր կարծիքով արած փոփոխութիւնները անաջող են. ռուսական (նոյն իսկ և գերմանական) օրինակի մէջ կան շատ գեղեցիկ կտորներ, որ ֆրանսերէնում չը կան։ Այնու ամենայնիւ օպէրետը, այնպէս ինչպէս նա կար, աջողութիւն ունեցաւ։ Տ. Սանդրէ-Պակար թէև տկար էր երեւում, այնու ամենայնիւ իր նուրբ և աշխոյժ խաղով հիացնում էր ամենքին, մանաւանդ երկրորդ գործողութեան մէջ։ Միւս դերակատարները և խօրը ընդհանրապէս լաւ էին։ Անսամբլը այնքան լաւ էր, որի նմանը հազիւ թէ որ և է ժամանակ թիֆլիսեցիք տեսած լինէին ռուսական օպերետային բեմերի վրա։ Այսօր, շաբաթ, կը կայանայ տօներից առաջ վերջին ներկայացումը։ Հաւանական է որ տօներից յետոյ պ. Կլօդիուսի գործերը լաւանան։

—

Այս օրերս ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու պ. Եանօվսկի այցելեց ԹԻՖԼԻՍԻ Անանեան-Մարիամեան դպրոցը, ներկայ եղաւ դասերին և մի երկու ժամ դպրոցում մնալուց յետոյ հեռացաւ դպրոցից։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այդտեղի հայ հասարակութիւնը իր միջից մի քանի անձերին ուղարկել է Էջմիածին, յանձնարարելով նրանց ներկայացնել վեհ. Կաթողիկոսին մի խնդիրք՝ քննութիւն նշանակելու համար Գանձակի հայոց դպրոցների գործի վերաբերմամբ։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են. «Մեր կողմերում շարունակվում են զանազան յանդուգն գողութիւններ։ Քաղաքին մերձակայ Քոսամահմատ գիւղում կողոպտեցին մի յայտնի հարուստի տունը, տանելով թէ փող, թէ ոսկեղէն ու արծաթեղէն իրեր, մօտաւորապէս 4500 րուբլու։ Գողացած իրերի թւում կային՝ 12 ֆունտ կշռող արծաթեայ միջակապ (քամար), 300 րուբլուց աւելի արժեցող մի մատանի և այլն։ Գշլաղ գիւղում կողոպտեցին մի այլ հարուստի տունը, որտեղից տարան առձեռն փող, և պարտամուրհակներ։ Միւս օրը գտան այդ պարտամուրհակները գիւղից ոչ հեռու մի կալոցի մէջ։ Վերին-Ագիամամ գիւղում կողոպտեցին մի տուն, որտեղից տարան մօտ 4000 րուբլու ապր։ Այդ վերջին դէպքի ժամանակ, ասում են, որ հրացանաձգութիւն էլ է տեղի ունեցել տան բնակիչների և աւազակների մէջ։ Վերոյիշեալ երեք դէպքերի մէջ մասնակից եղած աւազակներից ոչ մէկը մինչև այժմ գտնված չէ։»

—

ԵՐԵՒԱՆԻ ամբողջ նահանգում, ինչպէս մեզ գրում են, վաճառականութիւնը շատ ընկած դրութեան մէջ է։ Առեւտրականները գրեթէ կատարելապէս անգործ են մնում։

—

Մի քանի օր է արդէն որ եղանակը փչացել է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Ներկայ գարունը շատ չորային էր մինչև այժմ. քանի մի օր առաջ անձրեւ մի քանի կաթիլներ ընկան, բայց այնուհետև բարձրացաւ մի սաստիկ և անախորժ չոր քամի, որը քանի մի օր է արդէն անդադար շարունակվում է։

—

Ամսիս 22-ին, գիշերը, անյայտ չարագործներ փորձ են փորձել կոտրելու ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային ուպրավայի կասսան։ Գողերը, ինչպէս երեւում է, մտել են ընդունարանի կողմից, որի դրան ներքին մասը դուրս են կոտրել. յետոյ անցել են բուխգալտէրիայի մասով և դուրս կոտրել նոյնպէս կասսայի սենեակի դրան ներքևի փեղկը։ Աւազակները չեն կարողացել կոտրել երկաթի ահագին կասսան և երկար չարչարվելուց յետոյ, գնացել են դատարկ ձեռքով։ Ամսիս 23-ին, առաւօտեան, երբ իմացվեց գողութեան փորձը, իսկոյն յայտնվեց այդ մասին Թիֆլիսի ոստիկանապետին, պրօկուրօրին և քննիչին։ Կայացաւ արձանագրութիւն։ Քննութիւնը շարունակվում է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Գերմանիայում դեռ ևս շարունակում են խօսել իշխան Բիսմարկի հրաժարականի մասին, զանազան բացատրութիւններ տալով այդ հրաժարականի պատճառներին։ Օրինակ «Vossische Zeit.» լրագիրը հետեւեալն է պատմում, վստահելի աղբիւրներից քաղելով իր պատմածները. «Մենք հարկաւորութիւն չենք համարում ճշմարտութիւնը ծածկելու, ասում է լրագիրը. կայսրը սաստիկ զայրացած էր, որ Բիսմարկ, առանց նախապէս իրանից թոյլտւութիւն խնդրելու, ռէյխստագի ընտրութիւններից յետոյ բանակցութիւններ սկըսեց կղերական կուսակցութեան պարագլուխ Վինդհօրստի հետ։ Կայսրը անմիջապէս վաղ առաւօտեան գնաց Բիսմարկի պալատը, բանակցութիւնների էութեան հետ ծանօթանալու համար։ Բիսմարկ դեռ անկողնումն էր. նա վերկացաւ և ընդունեց կայսրին, բայց երբ կայսրը հարցրեց թէ ինչումն էին կայանում նրա բանակցութիւնները Վինդհօրստի հետ, Բիսմարկ պատասխանեց թէ նրանք միմիայն մասնաւոր բնաւորութիւն ունէին։ Կայսրը պնդելով, որ իրաւունք ունի տեղեակ լինելու կանցլէրի բանակցութիւնների էութեան մասին պարլամենտական մի կուսակցութեան, այն է կղերական կուսակցութեան պարագլուխ Վինդհօրստի հետ՝ Բիսմարկ վճռական կերպով պատասխանեց, որ դիտաւորութիւն չունի ենթարկվել որ և է կօնտրօլի, որ և է վերահսկողութեան իր բանակցութիւնների մէջ ռէյխստագի այս և այն պատգամաւորի հետ և աւելացրեց, որ ինքն եթէ մինչև այսօր մնացել է պետական ծառայութեան մէջ,—դա այժմեան կայսրի պապի, Վիլհէլմ I-ի խնդիրքով էր և ուրախութեամբ կը թողնի այժմ իշխանութիւնը, եթէ կայսրը դժգոհ է նրանից։ Հասկանալի է, որ այդ տեսակ խիստ խօսակցութիւնից յետոյ, պետական կանցլէրը այլ ևս չէր կարող մնալ իր պաշտօնում և պէտք է հրաժարական տար»։

Ընդհանուր զարմանք պատճառեց և այն իրողութիւնը, որ պրուսական լանդտագը վերին աստիճանի հանգիստ և նոյն իսկ սառն կերպով ընդունեց Բիսմարկի հրաժարականի մասին պաշտօնական հաղորդութիւնը, և չարժանացրեց Բիսմարկին, որը մօտ 30 տարի վարում էր պետական ամենաբարձր պաշտօնները, որ և է շնորհակալութեան արտայայտութեան։ «Köln. Zeit.» լրագիրը կարծում է, որ Պրուսիայի մեծամեծների և պատգամաւորների ժողովներին կը վայելէր արտայայտել նախկին կանցլէրին իրանց երախտագիտական զգացմունքները։ «National Zeit.» լրագիրը աւելի էլ խիստ խօսքերով է պարսաւում լանդտագի անտարբերութիւնն ու ապերախտութիւնը դէպի այնպիսի մի հսկայական գործիչ, ինչպէս իշխան Բիսմարկն էր, որին Գերմանիան պարտական է իր միութեամբ, իսկ Պրուսիան իր գերիշխանութեամբ ամբողջ Գերմանիայի վրա։

Ուրիշ կողմից դիմադրական կուսակցութիւնների օրգանները, ինչպէս «Börsen Currier» և «Vossische Zeit.» լրագիրները յիշեցնում են, որ երբ մի քանի տարի սրանից առաջ ազատամիտ կուսակցութեանը պատկանող Էդուարդ Լասկէր իր ճանապարհորդութեան ժամանակ յանկարծակի վախճանվեց Ամերիկայում, և Ուաշինգտօնի կոնգրէսը ուղղեց գերմանական ռէյխստագին մի ցաւակցական հեռագիր, այդ նշանաւոր կորուստի առիթով,—ամերիկական հանրապետական կառավարութեան այդ ցաւակցական արտայայտութիւնը չընդունվեց ռէյխստագում և երբ Ռիկէրտ պատգամաւորը ռէյխստագի նիստում ուզեց պաշտպան հանդիսանալ Լասկէրի յիշատակին, Գերմանիայի նրա մատուցած ծառայութիւնները մի առ մի թւելով,—նրան լռեցրին և պատասխանեցին նոյն իսկ անվայել առարկութիւններով, չուզենալով մի բառով անգամ արտայայտել երախտագիտութեան զգացմունքը հանգուցեալ Լասկէրի յիշատակին։

Բերլինի բանուորական կօնֆէրէնցիայում մի աննշան տարաձայնութիւն ծագեց ֆրանսիական պատգամաւորների մէջ։ Ֆրանսիական պատգամաւորներից մէկը, Դըլագէ, ներկայացրեց մի ընդարձակ յիշատակագիր բանուորական հարցի մասին։ Բայց որովհետև այդ յիշատակագիրը չունէր այնքան ժամանակակից հետաքրքրութիւն, այլ աւելի պատմական գրուածի նշանակութիւն ունէր, բանուորական հարցի տեսութիւն անելով միջին դարերից սկսած, ուստի Ֆրանսիայի միւս պատգամաւորները և յատկապէս Ժիւլ Սիմօն, մերժեցին Դըլագէին իր գրուածքը կօնֆէրէնցիային ներկայացնելու և ժողովում կարդալու իրաւունքը։ Դըլագէ վիրաւորվեց և կօնֆէրէնցիայի հետեւեալ նիստերին չը ներկայացաւ, պատճառ բերելով որ ինքն ընտանեկան հանգամանքներով, զբաղուած լինելով, չէ կարող տանից դուրս գալ։ Վերջը հաշտութիւն կայացաւ պատգամաւորների մէջ, երրորդ կողմի միջամտութեան շնորհով. վճռվեց, որ Դըլագէի գրուածքը, թէև իր ընդարձակութեան և բուն ուսումնական, ակադէմիական բնաւորութեան պատճառով, կօնֆէրէնցիայում չի կարդացվի, բայց կընդունվի կօնֆէրէնցիայի կողմից որպէս թանգագին, պատմական մշակված նիւթ և կուսումնասիրվի կօնֆէրէնցիայում։

Այդպիսով վերջացան ծագած տարաձայնութիւնները։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Լուր կայ, որ գէնէրալ Բուլանժէ վերադարձել է Պարիզ։

—Բերլինի լրագիրները արդէն սկսել են «ընտանեկան գրոյցներ» անել. նրանք պատմում են, օրինակ, որ իշխան Բիսմարկ Վիլհէլմ կայսրի հետ ունեցած իր վերջին տեսակցութեան ժամանակ լաց է եղել, որ Վիլհէլմ կայսրը խնդրել է նրան յաճախ գալ Բերլին Ֆրիդրիխսրուէից,—բայց Բիսմարկ մերժել է, և այլ այդպիսի զրոյցներ, որ շատ հետաքրքրում են անկասկած «բարեկիտ» ընթերցողներին։

—«Presse» լրագիրը ասում է, որ Գերմանիայի քաղաքականութեան մէջ՝ արեւելեան հարցի վերաբերմամբ՝ ներկայումս փոփոխութիւն լինել չէ կարող։

—Բերլինից գրում են, որ պրուսական սէյմի երկու ժողովներն էլ, երբ նրանց պաշտօնապէս յայտնեց Բիսմարկի հրաժարականի մասին, ոչինչ ձայն չը հանեցին, և լսեցին այդ պաշտօնական տեղեկութիւնը բոլորովին լուռ։ Մի քանի լրագիրներ այդ պատճառով յարձակվում են ժողովների վրա։

—Մադրիդից հեռագրում են, որ պատգամաւորների ժողովը հաստատեց ընդհանուր ձայնաւութեան վերաբերեալ օրէնքը։ Ուրեմն էլի մի քայլ դէպի առաջ։

—Սօֆիայից գրում են, որ այնտեղ յոյս ունեն, թէ գերմանական քաղաքականութիւնը սրանից յետոյ աւելի նպաստաւոր կը լինի Բօլգարիայի համար։

—Գերմանիայի արտաքին գործերի մինիստր նշանակվել է ֆօն-Մարշալ, որը մինչև այժմ Բադէնի դքսութեան ներկայացուցիչ էր դաշնակցական խորհրդարանում։

—Բերլինի «Tageblatt» լրագիրը մի յօդուած է տպել, որի մէջ անխնայ կերպով քննադատում է կոմս Հերբերտ Բիսմարկին։

—Իտալական մինիստր նախագահ Կրիսպի հրաժարական տուեց իր պաշտօնից։ Նրա հրաժարականը կապում են Բիսմարկի հրաժարականի հետ։ Ումբերտո թագաւորը դիտաւորութիւն ունի յանձնել Ռուդինիին արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնը։

—Բօլգարիայում շարունակվում են ձերբակալութիւնները։

—Մի շատ նշանաւոր լուր են հաղորդում Բերլինից. Վիլհէլմ կայսրը յայտնեց, որ իր մօտ կը հրաւիրէ պարլամենտական բոլոր կուսակցութիւնների պարագլուխներին, որպէս զի նրանց հետ խորհրդակցէ ռէյխստագի առաջիկայ սեսիային ներկայացվելի օրինագծերի քննութեան մասին։ Բերլինից ստացված է և մի այլ նշանաւոր լուր, այն է որ գերմանական նոր կանցլէր Կապրիվի վերացրեց պետական դիւանատան իշխանութեան տակ եղած գաղտնի պօլիցիան։ Ինչպէս երեւում է Վիլհէլմ կայսրը դիտաւորութիւն ունի հետևել իր հօր, Ֆրիդրիխ III-ի շաւղին։

—Իշխան Բիսմարկ հեռացել է Ֆրիդրիխսրուէ։ Պահպանողական և ազգային-ազատամիտ կուսակցութիւնները դիտաւորութիւն ունեն ներկայացնել Բիսմարկին հրաժեշտի շնորհակալութեան ուղերձ։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԼՈՆԴՕՆ, 21 մարտի։ Բրիտանական կառավարութեան սոխրդական խորհրդով Սուլթանը բոկզրունքով վճռեց ձեռնամուխ լինել Հայաստանում վերանորոգութիւնների մոցնելուն։ Այդ վերանորոգութիւնները կայանում են նրանում, որ պէտք է կազմվեն ժանդարմների փոքրիկ խմբեր, որոնց օֆիցերների կէսը պէտք է լինեն քրիստոնեաներ և որ պէտք է նշանակվեն քրիստոնեայ փոխ-նահանգապետներ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 մարտի։ «Край» լրագիրը հաղորդում է, որ հրէաների իրաւունքների սահմանափակելը, որը որոշված է մայիսի 3-ի օրէնքով արեւմտեան նահանգների համար, պէտք է տարածվի և Լեհական թագաւորութեան վրա։ Դրան վերաբերեալ նախագիծը պէտք է ներկայացվի պետական խորհրդին։

ՊԱՎԼՕՎՍԿ, 22 մարտի։ Այստեղ հասաւ յունաց թագուհին։

ԼՈՆԴՕՆ, 22 մարտի։ Զանզիբարից ստացած տեղեկութիւններին նայելով, Էմին-փաշան գերմանական ծառայութեան մէջ մտաւ և ապրիլի 8/20-ին քարվանի հետ միասին կուղեւորվի դէպի «Վիկտորիա»։—Կապիտան Վիսման հրատարակեց մի գրութիւն, որով արգելում է, առանց առանձին թոյլտւութեան, քարվանների երթեւեկութիւնը Գերմանիային պատկանող այն երկիրներով, որոնք Ցօնգից դէպի հիւսիս են գտնվում։ Այդ կարգադրութիւնը մի և նոյն է թէ զրկել բրիտանական հասարակութիւնը այն առեւտրական ճանապարհներով օգտվելուց, որոնք տանում են դէպի Աֆրիկայի ներքին նահանգները։—Լօնդօնի երեկոյեան լրագիրներից մի քանիսը խիստ կերպով դատապարտում են Էմին-փաշայի վարմունքը։ «Standart» և «Saint-James» լրագիրները յանդիմանում են նրան անբարեյոյս լինելու համար։

ԿԵՕԼՆ, 22 մարտի։ «Koeln. Zeitung» լրագիրը հաղորդում է, որ Վիլհէլմ կայսրի այս ամառ Ցարսկօէ-Սելօյի մօտ ռուսաց զօրահանդէսին ներկայ լինելը,—վճռված գործ է։

ՊԱՐԻԶ, 22 մարտի։ Բրազիլիայի կայսրը մերժեց վերցնելու այն դրամը, որը ժամանակաւոր կառավարութիւնը վճռել է տալ նրան ի հաշիւ

այն գումարների, որոնք կը ստացվէին Բրազիլիայում իր ունեցած գոյքը ստիպմամբ վաճառելուց։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 մարտի։ Երէկ Պետերբուրգ եկաւ յունաց թագուհին. Նրան կայարանում դիմաւորեցին Թագուհի կայսրուհին, Թագաժառանգը, Մեծ իշխանները և իշխանուհիները, Յունաց և Դանիայի դեսպանները և ուրիշ անձինք։ Պետերբուրգում թագուհին կը բնակվի Մեծ իշխան Պավէլ Ալէքսանդրովիչի պալատում։—«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ հետևելով անգլիական կապիտան վիգգենսի օրինակին, որը ճանապարհ է ընկել Անգլիայից դէպի Ենիսէյի գետաբերանը, Սիբիրեակով ենթադրում է այս տարի նոյնպէս անձամբ այնտեղ ուղևորվել՝ երկու սեփական նաւերով՝ «Օբ» և «Նորդէնշիլդ»։ Մարտի 20-ին Գապսալում վախճանվեց գեներալ-ադիւտանտ Ալէքսանդր Իվանովիչ Բրեվերն-դը-Լագարդի։

ՎԻԷՆՆԱ, 22 մարտի։ Սպասում են, որ այսօր Սօֆիայից դուրս կերթայ Սերբիայի գործակալութեան կառավարիչը, որի հետևանքը կը լինի դիպլօմատիական կատարեալ պառակտումն Սերբիայի և Բօլգարիայի մէջ։ Վիէննայում այդ բանին վերաբերվում են մեծ դժգոհութեամբ, որովհետև երկիւղ են կրում ծանր հետևանքներից։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 մարտի։ «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ Վիլհէլմ կայսրի Պետերբուրգ գալուն սպասում են յուլիսի վերջին։ Գվարդիայի և Պետերբուրգի զինուորական շրջանի զօրքերի մեծ զօրախաղերը կը սկսվեն օգոստոսի սկիզբներին։

ՀՌՈՄ, 23 մարտի։ Թագաւորը շնորհեց Սպիւլլէրին Մավրիկեի և Լազարի շքանշանի ժապաւէնը Ֆրանսիայի և Իտալիայի մէջ սրտակից յարաբերութիւնների վերականգնելուն եռանդոտ կերպով նպաստելու համար։

ԲԵՐԼԻՆ, 23 մարտի։ Էսսէնից հաղորդում են, որ գործարանատէրերը եռանդուն դիմադրութիւն են ցոյց տալիս գործադուլ անող բանւորներին։ Կրուպ յայտնեց, որ եթէ գործադուլ անող բանւորները մինչև ապրիլի 9 չեն սկսի նորից բանել, այն ժամանակ նրանք բոլորը կարձակվեն և դուրս կը հանվեն իրանց բնակարաններից։ Լեռնագործարանային ժողովի կատարող մասնաժողովը էսսէնում վճռեց, որ յայտնի ժամանակամիջոցն անցնելուց յետոյ, բանւորները պարտաւոր են նորից բանել սկսել. հակառակ դէպքում նրանք կը հանվեն խնայողական արկղին մասնակցողների ցուցակից, մի և նոյն ժամանակ առաջարկեց գործադուլ արած հանքային բանւորներին առաջուց փողեր չը տալ։ Հէլզէնկիրխէնում պօլիցիան արգելեց հանքագործարանների բանւորների ժողովը։

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

փօստային գնացքը ուղևորվում է

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	8 ժ.	40 ր.	առաւ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	11 »	8 »	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բագու . . .	12 »	8 »	երեկ.
ԲԱԳՈՒԻՑ գալիս է Թիֆլիս . .	7 »	40 »	առաւ.

Ապրանքա-ճանապարհորդական գնացքը

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Բաթում . .	1 ժ.	10 ր.	ցերեկ.
ԲԱԹՈՒՄԻՑ գալիս է Թիֆլիս. .	10 »	15 »	առաւ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի Գանձակ . .	9 »	45 »	առաւ.
ԳԱՆՁԱԿԻՑ գալիս է Թիֆլիս .	8 »	47 »	եկեկ.

—

ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

Ձմեռնային երթևեկութիւն

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան 4 ժամին, շոգենաւը Բաթումից ուղևորվում է Օդէսա, Նովօրօսիյսկի վրայով։

ՇԱԲԱԹ օրերը, երեկոյեան 8 ժամին, շրջական րէյսով, բոլոր նաւահանգիստների վրայով։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը, երեկոյեան, արտասահմանեան րէյսով, դէպի Կ. Պօլիս։

—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը Օդէսայից շրջական րէյսով եկեղ շոգենաւը համնում է Բաթում մօտ կէս գիշերին։

ՈՒՐԲԱԹ օրերը, Օդէսայից ուղղակի րէյսով եկող շոգենաւը համնում է Բաթում, առաւօտեան։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օրերը, առաւօտեան, համնում է Բաթում Կ. Պօլսից եկեղ շոգենաւը։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Въ редакціи газеты „МШАКЪ" продаются слѣдующія брошюры: 1) „Экономич Положеніе Турецкихъ Армянъ", публич. лекція Д—ра Г. Арцруни, перев. съ арм. А. Аракелянца. Цѣна 25 к. 2) Die Economische Lage der Armenier in der Türkei. ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 k. 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающие получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ" или Tiflis, Redaction „Mschak". (Ե)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԱԼՕ

(Թիւրքահայերի կեանքից)

ԳԻՆԸ 5 ԿՈՊ.

Հարցնել գրավաճառանոցներում։

1—5

Շուտով լոյս կը տեսնի

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՕԼԵՐԱՆ

և

ՆՐԱ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

վերնագրով գրքոյկը։

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի 7/19 մարտից սկսած

ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն, և Կ. Պօլիս, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի 14/26 մարտից սկսած։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Չորեքշաբթի, 28 մարտի (9 ապրիլի), շոգենաւ ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ.
— 11/23 ապրիլի — ԱՐՄԷՆԻԱ, — ՄԱՆԿԱ.
— 25 ապրիլի (7 մայիսի) — ԱՆԱՏՕԼԻԱ, — ԳԱՐՐԻԳ.

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագէնտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերէժնայա, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Րէնօին, նախկին Արծրունու գալէրէայում, № 114.

3—10 շ. և ե.

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клейтонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

2—100 (Ե. Շ.)

ՊԱՀԵՍՏ

Գ. ԱԴԵԼԽԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԻ

Երևանեան հրապարակի և Միջին-փողոցի անկիւնում, գեներալ Տէր-Ասատուրո[վի] նախկին տանը։

ՊԱՏՐԱՍՏ ԿՕՇԻԿՆԵՐ տղամարդկանց և կանանց համար, ամենանոր ձևերի, ջուխտ ջուխտ ծախվում են գործարանական գներով։

ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔ. խւֆտ սպիտակ և սև, ամեն տեսակի կօնինա, օպօյկ[ա], սաֆիան, շագրէն, խւֆտի վիտիաժկա, պօլուվալ, պօդօշվա, սէգէլնի և սիրօմյատնի ա[րա]ված կաշիները։

ՔԵՉԱՑԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ. ամեն տեսակի քէչաներ և լեգգու եափնջիներ։

Գլխաւոր ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ գտնվում է կաշու գործարանին կից, Թիֆլիսում, Երևա[ն] նեան շօսսէի վրա, սեփական տանը։

3—10 (Շ.)

Փ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ ԳՐՔԵՐԸ՝

1	Ֆ. ՇՄԻԴԹ,	Բենիամին Ֆրանկլին, բ. տիպ	—	ր. 40	կ.
2	—	Գէորգ Վաշինգտոն, բ. տիպ	—	„ 60	„
3	—	Հոմերի Իլիականը, պատկերազարդ	1	„ „	„
4	—	Հոմերի Ոդիսականը, պատկերազարդ	1	„ 20	„
5	ՍՄԱՅԼՍ	Բնաւորութիւն	1	„ 50	„
6	ԱՄԻՉԻՍ,	Սիրտ	1	„ „	„
7	—	Ապէնիններից մինչև Անդերը	—	„ 20	„
8	—	Արևելեան Վիպաշխարհ, Ա.	—	„ 20	„
9	ՇԻԼԼԵՐ,	Աւազակներ.	—	„ 50	„

Ճանապարհի ծախսը թարգմանչի վրա է։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Садовая, Маріино Анановское училище, Филиппу Артемьевичу Вартаньянъ.

Խնդրում եմ օտարաքաղաքացի այն անձանց, որոնք յանձն են առել „ՕՅԻՆԲԱՉ" դրամա-կոմեդիայի բաժանորդաթերթերը, շտապեն՝ առանց յետաձգութեան ուղարկե[լ], որովհետև յիշեալ աշխատութիւնը շուտով պէտք է յանձնվի տպագրութեանը։

Հասցէն՝ Тифлисъ. Сіонскій переулокъ, домъ Картвелова № 5, Вдовѣ Ефеміи Пя[]ронъ-Бекянъ.

3—3

Անհրաժեշտ եմ համարում հրապարակաւ յայտնել ի գիտութիւն մեր ԿՈՎԿԱՍ[ԵԱՆ] պատուելի ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ, որ ես վերջին ժամանակներս ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ տեղ[ա]փոխվել եմ ՎԱՐՇԱՎԱ, և դարձեալ ընդունում եմ ամեն տեսակ յանձնարարու[]թիւններ, մասնաւորապէս ԿԱՇՈՒԷԳՈՐԾ լինելով, առնում եմ և ուղարկում եմ մե[ր] յարգելի վաճառականներին, ամեն տեսակ ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ և դրա վերաբերեա[լ] ապրանքներ։ Ծանօթ եմ նոյնպէս գալանտէրիական և ուրիշ ապրանքների հետ ի[]

հասցէն. ВАРШАВА, Товмасу ЯРГУЛЯНЦЪ. Переѣздъ, домъ № 3.

20—20 (Ե. Շ.)